

УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ

УДК 330.145

УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВОМ, ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

О. С. Літвінов, к.е.н. доцент, Одеський національний економічний університет

В статті обґрунтовано виняткове значення інтелектуального капіталу, як фактору підвищення конкурентоспроможності підприємства у постіндустріальних реаліях розвитку економіки. Під інтелектуальним капіталом підприємства запропоновано розуміти сукупність економічних відносин між підприємцями, персоналом і суб'єктами зовнішнього середовища щодо формування, споживання та відтворення знань. Елементи інтелектуального капіталу згруповано на чотири групи: людський капітал, капітал відносин, інтелектуально-технологічний капітал та організаційний (структурний) капітал. Управління інтелектуальним капіталом підприємства повинно базуватись на розумінні ключового значення відтворення знань на підприємстві у всіх його формах. Весь процес руху інтелектуального капіталу можна розділити на три стадії, які умовно можна назвати стадіями формування, споживання та відновлення. На другій стадії виробниче споживання інтелектуального капіталу в процесі інтелектуальної діяльності не тільки призводить до зменшення його вартості в результаті впливу морального зносу, але й це може забезпечити її пріоритет.

Ключові слова: інтелектуальний капітал, відтворення, самозростання інтелектуального капіталу, споживання інтелектуального капіталу, кругообірот інтелектуального капіталу

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В умовах постіндустріальних змін прийняття управлінських рішень щодо збільшення продуктивності та конкурентних переваг, інвестицій, управління організаційними змінами та сталим розвитком підприємства в першу чергу базується на методах управління інтелектуального капіталу підприємства (далі – ІКП), що й обумовлює особливу актуальність формування сутнісного базису для відповідних досліджень. Головним засобом підвищення конкурентоспроможності підприємства становиться не розвиток його матеріалізованих продуктивних сил – основного, оборотного капіталів та робочої сили – а обсяг та якісні характеристики нематеріальних ресурсів підприємства, які за умови їх відтворення стають частиною ІКП [1, с. 16].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Протягом 80-х рр. відбулось становлення концепції капіталу знань, та поступове відокремлення поняття ІК від НМА підприємства. Ключовими етапами на цьому шляху були події, які відбулись протягом 1986-1989 рр. у Швеції. Так, у 1986 р. було опубліковано монографію К. Е. Свейбі «The Know How Company» або «Підприємство знань», яка присвячена особливостям управління підприємствами у постіндустріальній економіці. За результатами обговорення цієї публікації у 1987 р. К. Е. Свейбі створює «Групу Конрада», до складу якої увійшли провідні шведські науковці того часу. Результатом роботи групи була публікація у 1988 р. «Рапорту Конрада», який став основою для здійснення у 1989 р. практичної оцінки елементів ІК шведської компанії «WM-Data». У 1989 р. у Швеції відбувся перший Міжнародний симпозиум присвячений особливостям управління «підприємствами знань», а у 1991 р. ще одна шведська компанія «Skandia AFS» ввела посаду директора з інтелектуального капіталу (першим директором був відомий науковець Л. Едвінсон).

В результаті критичного аналізу існуючих визначень під ІКП запропоновано розуміти сукупність економічних відносин між підприємцями, персоналом і суб'єктами зовнішнього середовища щодо формування, споживання та відтворення знань. Визначення ІКП базується на його ключових сутнісних ознаках, дозволяє охопити всі складові ІКП із можливістю їх аналізу з динамічної, точки зору, як безперервного руху та відновлення інтелектуальних ресурсів підприємства.

ІКП можливо класифікувати на чотири групи: людський капітал, капітал відносин, інтелектуально-технологічний капітал та організаційний (структурний) капітал (рис. 1). Людський капітал полягає в інтелектуальних можливостях персоналу підприємства забезпечувати досягнення цілей підприємства. Капітал відносин представляє собою сукупність відносин із найближчим зовнішнім оточенням підприємства, які дозволяють досягати цілей підприємства. Інтелектуально-технологічний капітал – це сукупність знань, яка призначена або полягає у інженерних, програмних або дизайнерських розробках, які дають змогу досягати цілей підприємства. Організаційний (структурний) капітал представляє собою сукупність інституціоналізованих знань, характеристик системи організації діяльності та управління підприємством і його репутацією, які дозволяють досягати цілей підприємства.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Не зважаючи на велику кількість друкованих робіт, які присвячено аналізу сутності та складу нематеріальностей на підприємстві, проблеми визначення концептуальних основ управління інтелектуальним капіталом підприємства досі не вирішені. **Формулювання цілей статті (постановка завдання).** Метою статті є розгляд особливостей процесу відтворення ІКП.

Вклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Управління ІКП повинно базуватись на розумінні ключового значення відтворення знань на підприємстві у всіх його формах. Без відтворення, тобто проходження етапів формування, споживання й відновлення, будь-які ресурси підприємства, в тому числі нематеріальні, не зможуть набути якостей капіталу. Відтворення є необхідною умовою самого існування капіталу загалом, та ІКП зокрема, якщо елементи ІКП випадають із кругообіроту, то вони неминуче перестають бути частиною капіталу підприємства [3].

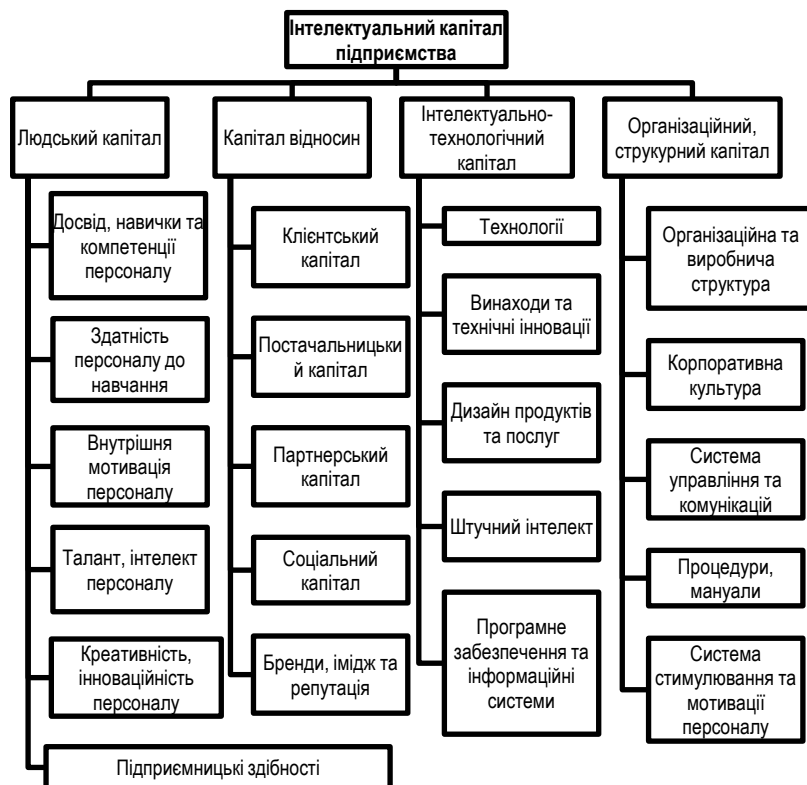

Рис. 1 Класифікація складових інтелектуального капіталу підприємства за функціональним змістом [2, с. 98].

Саме тому, розглянемо більш детально управління ІКП з точки зору розгляду етапів його відтворення. Однією з особливостей капіталу та ІКП зокрема полягає в тому, що він є самозростаючою вартістю, тобто такою, яку власник може збільшити в процесі її обігу. Рух ІКП можна представити на основі класичної формули кругообороту капіталу наступним чином:

$$\begin{matrix} \Gamma - T - \Gamma' \\ \Gamma - T \begin{pmatrix} PC \\ IKP \\ ZB \end{pmatrix} \dots V \dots T' - \Gamma' \\ II - IKP \begin{pmatrix} LK \\ KB \\ ITK \\ OK \end{pmatrix} \dots R\&D \dots IP - ID \end{matrix}$$

де Γ - гроші; T - товар; Γ' - нові гроші; PC - робоча сила; IKP - інтелектуальний капітал підприємства; ZB - засоби виробництва; V - виробництво; T' - виробництво нової вартості; II - інвестиції в інтелектуальний капітал; LK - людський капітал; KB - капітал відносин; ITK - інтелектуально-технологічний капітал; OK - організаційний капітал; $R\&D$ - здійснення досліджень та розвитку; IP - інтелектуальна продукція; ID - дохід від реалізації інтелектуальної продукції.

Загалом, підходи щодо використання класичної моделі руху капіталу з метою характеристики кругообігу ІК є не новими. Так, О. Шкурупій запропонував формулу ІК та його кругообігу із додаванням елементу «ідея». На думку автора, на першій стадії відбувається класичне формування капіталу, а точніше активної частини ІКП, при цьому, викликає питання, чому автор не врахував можливості інвестицій не тільки в людський капітал. На другій стадії, на думку О. Шкурупій, відбувається продукування ідей, на третій – втілення ідей в споживчій вартості і на четвертій – втілення ідей у

ринковій вартості. В цілому погоджуючись із автором (за умови що під ідеями можна вважати всі нові знання, які можуть бути втіленими у всі види ІКП) необхідно зауважити, що ідеї втілюються у споживчу і ринкову вартість одночасно в процесі їх втілення у інтелектуальну продукцію. А на останньому етапі відбувається процес підтвердження суспільної корисності і споживчої вартості інтелектуальної продукції, а не формування вартості. Крім цього, процес науково-дослідного винаходу ідеї співпадає із процесом її споживання, про що сам автор і говорить в своєму дослідженні [4, с. 119]. Тому вважаємо доцільним залишити класичну трьохстадійну структуру кругообороту ІК.

Весь процес руху ІКП можна розділити на три стадії, які умовно можна назвати стадіями формування, споживання та відновлення, приймаючи і скидаючи три функціональних форми: грошову, продуктивну та товарну. На першій стадії руху:

$$II - IKP \begin{pmatrix} LK \\ KB \\ TK \\ OK \end{pmatrix}$$

ІКП виступає у грошовій формі, або у формі інвестицій, які підприємець спрямовує у формування ІКП, а саме для придбання та збільшення людського капіталу, капіталу відносин, інтелектуально-технологічного та організаційного капіталів підприємства. На цій стадії ІКП змінює грошову форму на продуктивну, а функція грошової форми ІКП полягає в тому, щоб створити передумови процесу виробничої діяльності.

Підприємство має два варіанти здійснення інтелектуальних інвестицій: 1) інвестиції у створення, розвиток власного ІК; 2) інвестиції у придбання вже існуючого ІК у

зовнішньому середовищі. Окремим напрямом дослідження процесу відтворення ІКП є аналіз інвестицій або інтелектуальних витрат, які формуються в процесі відтворення ІКП. Як відомо, витрати показують у що підприємцю обходиться виробництво товару, тобто є сукупністю витрат капіталу [5, с. 147]. Інтелектуальні витрати на виробництво продукції повинні включати грошову оцінку витрат всіх складових ІКП. Процес формування ІКП здійснюється двома шляхами, по-перше, шляхом формування власного людського капіталу, який у поєднанні із існуючим на підприємстві ІКП призводить до формування нового ІКП, який включає приріст ІКП, що обумовлює формування додаткової інтелектуальної вартості. По-друге, шляхом придбання (оренди) елементів ІКП. Таким чином, інтелектуальні витрати будуть складатись з двох частин: з витрат на формування людського капіталу й інших внутрішніх елементів ІКП, а також з витрат на придбання або оренду вже готової інтелектуальної продукції.

На другій стадії руху ІК відбувається поєднання людського капіталу із капіталом відносин, інтелектуально-технологічним та організаційним капіталом підприємства, який проявляється в створенні нових знань в процесі здійснення науково-дослідних розробок, що призводить до створення нової вартості.

$$\text{ІКП} \begin{pmatrix} \text{ЛК} \\ \text{КВ} \\ \text{ТК} \\ \text{ОК} \end{pmatrix} \dots \text{R\&D} \dots \text{ІП}$$

Підприємство інвестує у формування людського капіталу, після чого останній у поєднанні із іншими елементами ІКП здійснює інтелектуальну діяльність по створенню нових знань, науково-дослідним розробкам, яку ми будемо далі називати R&D. Таким чином відбувається споживання ІКП, тобто його використання у виробничій діяльності підприємства. Результатом R&D буде виступати певний інтелектуальний результат різного ступеня корисності. Корисний інтелектуальний результат буде призводити до збільшення всіх елементів ІКП. Тобто в результаті об'єднання людського капіталу підприємства із іншими елементами ІКП відбувається самозростання ІКП, що можна представити формулою

$$\text{ІКП} \dots \text{R\&D} \dots \text{ІКП}' \\ \text{ІКП}' = \text{ІКП} + \Delta \text{ІКП}$$

де ІКП' - нова вартість ІКП; $\Delta \text{ІКП}$ - приріст вартості ІКП.

Таким чином, відмінністю ІК від традиційного капіталу підприємства полягає в тому, що він має здатність до самозростання при цьому не вимагаючи від його власників капіталізації додаткової вартості. Тобто виробниче споживання ІКП в процесі R&D не тільки призводить до зменшення його вартості в результаті впливу морального зносу, але й ще може забезпечити її приріст. Приріст вартості ІКП обумовлений підвищенням корисності ІКП, яка утворюється в процесі R&D на підприємстві.

Це на перший погляд суперечить багатьом постулатам і не тільки економіки, але, як показують сучасні дослідження, знання і їх уособлення – ІК – мають суттєву відмінність від інших ресурсів. Сучасні напрямки економічної теорії виходять з того, що економічні ресурси є обмеженими й незначними, що і формує їх цінність [5, с. 149-150]. При цьому, економічними ресурсами є корисні і не вільні ресурси. Вільними ресурсами вважаються, наприклад, сонце,

повітря. Знання, як основа ІК, вже давно визнані не вільним ресурсом, на які розповсюджується право інтелектуальної власності. При цьому, знання є необмеженим ресурсом, вони здатні до необмеженого розширення. Таким чином, знання є єдиним необмеженим економічним ресурсом здатним до самозростання, який в постіндустріальній економіці може замінити всі інші види ресурсів.

Загалом, процес самозростання ІК є відомим в економічній науці і отримав назву просьюмеризму, або феномен єдності виробництва та споживання знань [4, с. 119]. На думку вчених цей феномен полягає у нагромадженні індивідуального ІК на основі самозростання, що забезпечує безперервне розширене відтворення ІК. Так, О. Шкурупій вважає, що людський капітал, як складова ІКП, проходить три стадії обіг-виробництво-споживання, хоча не можна погодитись із автором в тому, що класичний процес кругообігу капіталу складався лише з обігу й виробництва [4, с. 119]. Насправді на другому етапі і в класичній моделі руху капіталу відбувається споживання засобів праці й робочої сили паралельно із виробництвом продукції. До того ж, на думку автора, не можна вичленили людський капітал з інших складових ІКП і стверджувати, що здатність до самозростання має лише він. Людський капітал утворює єдине ціле із іншими складовими ІКП, і не можливо уявити процес його зростання без взаємодії з іншими видами ІКП, так як не можливим є зростання ІКП без зростання людського капіталу. При цьому слід відрізнити індивідуальний ІК від людського капіталу підприємства. Індивідуальний ІК, так як і людський капітал підприємства, уособлений у знаннях, досвіді, навичках, талантах, мотивації, підприємницьких здібностях людини, що їх об'єднує між собою. Але людський капітал підприємства не є алгебраїчною сумою індивідуальних ІК його співробітників. Тільки ті знання, досвід, навички, таланти, мотивація, підприємницькі здібності, які вступають і функціонують в процесі відтворення ІКП можуть вважатися людським капіталом підприємства. Іншими словами тільки споживаний і відновлювальний індивідуальний ІК персоналу підприємства може вважатися його людським капіталом.

Окремо слід зауважити про недолік теорії просьюмеризму, який полягає у тому, що її прихильники не вважають можливим зменшення ІК, а концентрують увагу лише на паралельному споживанні і виробництві нових знань. Як показано в авторських дослідженнях, знання уособлені в ІК за своєю природою не мають фізичного зносу, але мають моральний [6, с. 52; 7, с. 167]. Їх моральний знос обумовлений розвитком НТП, а саме появою нових, більш корисних для підприємницької діяльності об'єктів ІКП, а також зменшенням із плином часу суспільно необхідних витрат на їх виробництва в результаті удосконалення процесів R&D. Наявність морального зносу ІКП не дає можливості стверджувати про можливість лише однієї тенденції у зміні обсягу ІКП – тенденції до збільшення.

Виходячи з цього, друга стадія руху ІКП є визначальною, тою від якої залежить результат як процесу відтворення ІКП, так і отримані фінансові результати діяльності. Саме тому, збільшення обсягів та ефективності R&D є головним засобом розширеного відтворення ІКП та загалом підвищення ефективності діяльності підприємства.

На третій стадії руху ІКП відбувається перетворення товарної форми ІК у грошову, переходячи із сфери виробництва в сферу обігу, при цьому інтелектуальна продукція

створена під час другої стадії повинна підтвердити свою корисність або споживчу вартість і знайти свого споживача на ринкових умовах. Формула третьої стадії руху ІКП має вигляд:

$$\text{ІП} - \Gamma'$$

Підтвердженням суспільної корисності інтелектуальної продукції підприємства буде перетворення її у грошову форму за допомогою процесу реалізації на ринку (продажу або оренди). В сучасних умовах відбувається бурхливий розвиток ринків інтелектуальної продукції, більшість з них відносяться до економічної сфери послуг, що обумовило тенденцію до збільшення її частки у ВВП, як окремих країн, так і у світі взагалі. Відповідно до міжнародних стандартів обліку та статистики, головними видами інтелектуальної продукції є об'єкти пов'язані із використанням інтелектуальної власності, програмні продукти та бази даних, R&D, консалтингові бізнес-послуги, роялті та інші. В разі, якщо інтелектуальний результат діяльності не знайде свого споживача, такий результат не буде вважатися продукцією, а буде віднесено до некорисних результатів інтелектуальної діяльності, які не будуть приймати участь у процесі відтворення ІКП. Некорисність інтелектуальних результатів, яка буде спостерігатись протягом кількох кругооборотів ІКП, може призвести до зупинення відтворення та самознищення ІКП.

Нова вартість (Γ') відрізняється від старої (Γ) тим, що вона включає додаткову вартість ($\Delta\Gamma$):

$$\Gamma' = \Gamma + \Delta\Gamma$$

При цьому, додаткову вартість ($\Delta\Gamma$) не виникає у сфері обігу ІКП, тобто на третій стадії його кругообороту, а лише проявляється там у грошовій формі. Безпосередньо виробництво додаткової вартості відбувається під час другої стадії, де здійснюються R&D [8, с. 37]. До того ж, як і у випадку із всезагальною формулою капіталу, запропонована

формула руху ІКП містить внутрішні протиріччя. По-перше, здається, що додаткова вартість формується у сфері обігу, що насправді не відповідає дійсності. Додаткова вартість ($\Delta\Gamma$) є лише грошовим відображенням приросту вартості ІКП ($\Delta\text{ІКП}$), що була сформована в процесі R&D на другому етапі кругообороту ІКП. Тобто додаткова вартість інтелектуальної продукції є грошовим уособленням споживання приросту ІКП.

По-друге, в процесі руху ІКП виникає видимість нееквівалентного обміну, тобто порушення закону вартості, коли гроші обмінюються на нові, більші гроші [5, с. 106]. Насправді це не так, гроші на першій стадії в процесі еквівалентного обміну витрачаються на формування ІКП, в тому числі на придбання людського капіталу. На третій стадії також відбувається еквівалентний обмін інтелектуальної продукції на гроші, тільки до вартості інтелектуальної продукції входить не тільки перенесена вартість сформованого на першій стадії ІКП, але й вартість приросту ІКП, яка була створена в процесі R&D на другому етапі руху ІКП.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, ІКП одночасно функціонує у трьох формах: у грошовій, продуктивній та товарній; послідовно змінюючи кожен з них в процесі проходження трьох стадій кругообороту: формування, споживання та ринкової реалізації. Завдяки єдності у часі форм ІКП та послідовності проходження стадій його обороту, відбувається відтворення ІКП. Особливістю відтворення ІКП є паралельність його споживання й самозростання. Управління інтелектуальним капіталом повинно базуватись на аналізі його відтворення із відповідним використанням сучасних принципів, методів та підходів менеджменту. Перспективою подальших досліджень є розгляд функцій та розробка моделі управління ІКП.

Список використаної літератури:

1. Літвінов О.С. Межа постіндустріалізації економіки / О.С. Літвінов // Науковий журнал «Бізнес-інформ». – 2018. - №3 (482). – с. 15-20. **Режим доступу:** http://www.business-inform.net/annotated-catalogue/?year=2018&abstract=2018_03_0&lang=ua&stqa=1
2. Літвінов О.С. Складові інтелектуального капіталу підприємства / О. С. Літвінов // Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики. Матеріали сьомої міжнар. наук.-практ. конф. 14-15 вересня 2018 р.). – Одеса : Атлант, 2018. – 248 с.
3. Літвінов О.С. Відтворення інтелектуального капіталу підприємства / О.С. Літвінов // Проблеми та перспективи розвитку підприємництва. – №3 (14), том 1 – 2016. – Харків: ХНАДУ, 2016 – с.45-49. **Режим доступу:** https://scholar.google.com.ua/citations?user=7ZUxicEAAAAJ&hl=uk&oi=sra#d=gs_md_cita-d&p=&u=%2Fcitations%3Fview_op%3Dview_citation%26hl%3Duk%26user%3D7ZUxicEAAAAJ%26cstart%3D20%26pagesize%3D80%26citation_for_view%3D7ZUxicEAAAAJ%3AJ_g5lzvAfSwC%26tzm%3D-180
4. Шкурупій О. В. Інтелектуальний капітал в умовах становлення постіндустріального суспільства : імперативи глобального економічного розвитку та орієнтири для України : монографія. – Полтава : РВВ ПУЕТ, 2010. – 303 с.
5. Покритан А.К., Збарський М.І. Політична економія. – Одеса: ОДЕУ, 2004. – 320 с.
6. Літвінов О.С. Знос та відтворення нематеріальних ресурсів підприємства / О.С. Літвінов // Економіст. – 2015. - №2. – с.51-55. **Режим доступу:** https://scholar.google.com.ua/citations?user=7ZUxicEAAAAJ&hl=uk&oi=ao#d=gs_md_cita-d&p=&u=%2Fcitations%3Fview_op%3Dview_citation%26hl%3Duk%26user%3D7ZUxicEAAAAJ%26citation_for_view%3D7ZUxicEAAAAJ%3A4DMP91E08xMC%26tzm%3D-180
7. Литвинов А.С. К вопросу определения сущности экономического воспроизводства / А.С. Литвинов // Економіка і організація управління. – 2014. - № 3 (19)- 4 (20). – с.166-174. **Режим доступу:** https://scholar.google.com.ua/citations?user=7ZUxicEAAAAJ&hl=uk&oi=ao#d=gs_md_cita-d&p=&u=%2Fcitations%3Fview_op%3Dview_citation%26hl%3Duk%26user%3D7ZUxicEAAAAJ%26citation_for_view%3D7ZUxicEAAAAJ%3ATFP_iSt0sucC%26tzm%3D-180
8. Зверьяков М.І., Машевська В.В. Політична економія. Навчальний посібник для самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів. – Одеса: Вид-во «Атлант» - 2009. – 202 с.

References

1. Litvinov, A.S. (2014), "K voprosu opredeleniya suschnosti ekonomicheskogo vosproyzvodstva", *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*, vol. 3 (19)- 4 (20), pp. 166-74.
2. Litvinov, O.S. (2015), "Znos ta vidtvorennia nematerial'nykh resursiv pidpriemstva", *Ekonomist*, vol. 2, pp. 51-5.
3. Litvinov, O.S. (2016), "Vidtvorennia intelektual'noho kapitalu pidpriemstva", *Problemy ta perspektyvy rozvytku pidpriemnytstva*, vol. 3 (14), tom 1, pp. 45-9.
4. Litvinov, O.S. (2018a), "Mezha postindustrializatsii ekonomiky", *Naukovyj zhurnal «Biznes-inform»*, vol. 3 (482), pp. 15-20.
5. Litvinov, O.S. (2018b), Skladovi intelektual'noho kapitalu pidpriemstva, *Ekonomika pidpriemstva: suchasni problemy teorii ta praktyky. Materialy s'omoi mizhnar. nauk.-prakt. konf. 14-15 veresnia, 2018*, Vydavnytstvo "Atlant", Odesa, Ukraine, pp. 58-9.

6. Pokrytan, A.K. and Zbars'kyj, M.I. (2004), *Politychna ekonomii*, ODEU, Odesa, Ukraine.

7. Shkurupij, O. V. (2010), *Intelektual'nyj kapital v umovakh stanovlennia postindustrial'noho suspil'stva : imperatyvy hlobal'noho ekonomichnoho rozvytku ta oriientyry dlia Ukrainy : monohrafiia*, RVV PUET, Poltava, Ukraine.

8. Zvieriakov, M.I. and Maschevs'ka, V.V. (2009), *Politychna ekonomii*. Navchal'nyj posibnyk dlia samostijnoi roboty studentiv vyschykh navchal'nykh zakladiv, «Atlant», Odesa, Ukraine.

Литвинов А. С. Управления интеллектуальным капиталом предприятий, как способ повышения конкурентоспособности

В статье обосновано исключительное значение интеллектуального капитала, как фактора повышения конкурентоспособности предприятия в постиндустриальных реалиях развития экономики. Под интеллектуальным капиталом предприятия предложено понимать совокупность экономических отношений между предпринимателями, персоналом и субъектами внешней среды по формированию, потреблению и воспроизводству знаний. Элементы интеллектуального капитала сгруппированы в четыре группы: человеческий капитал, капитал отношений, интеллектуально-технологический капитал и организационный (структурный) капитал. Управление интеллектуальным капиталом предприятия должно базироваться на понимании ключевого значения воспроизведения знаний на предприятии во всех его формах. Весь процесс движения интеллектуального капитала можно разделить на три стадии, которые условно можно назвать стадиями формирования, потребления и восстановления. На второй стадии производственное потребление интеллектуального капитала в процессе интеллектуальной деятельности не только приводит к уменьшению его стоимости в результате воздействия морального износа, но и еще может обеспечить ее прирост.

Ключевые слова: интеллектуальный капитал, воспроизводство, самовозрастание интеллектуального капитала, потребление интеллектуального капитала, движение интеллектуального капитала.

Litvinov O. S. Intellectual capital management as a way to improve competitiveness of enterprise

In this article was proved the exceptional value of intellectual capital as a factor for increasing the competitiveness of the enterprise in the post-industrial circumstances of economic development. Intellectual capital is a complex of socio-economic relations, which are related to the formation, exploitation and renovation of knowledge. Elements of intellectual capital are grouped into four group: human capital, capital of relations, technological capital and organizational (structural) capital. Management of intellectual capital of an enterprise should be based on understanding of the main importance of knowledge reproduction in the enterprise. The intellectual capital movement can be parted into three stages: formation, consumption and renovation. Intellectual capital accepts and discharges three functional forms: monetary, productive and commodity. At the second stage of the intellectual capital movement the human capital combines with capital of relations, technological capital and organizational capital of the enterprise. As a result of carrying out research and development is creation of a new knowledge, which leads to the creation of a new value.

Keywords: intellectual capital, reproduction, self-expansion of intellectual capital, consumption of intellectual capital, intellectual capital movement.

Дата надходження до редакції: 16.08.2018

Рецензент: д.е.н., професор Крансоруцький О.О.